

BM İlke Kararı Çevirisi: 'Bir İnsan Hakkı Olarak Güvenli, Temiz, Sağlıklı ve Sürdürülebilir Çevre Hakkı'

Çeviren: Stj. Av. İpek Sezgin

48/13 - Bir İnsan Hakkı Olarak Güvenli, Temiz, Sağlıklı ve Sürdürülebilir Çevre Hakkı

İnsan Hakları Konseyi,

Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın amaç ve ilkeleri doğrultusunda,

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programını yeniden teyit ederek ve Kalkınma Hakkı Bildirgesi'ni ilgili uluslararası insan hakları anlaşmalarını ve ilgili diğer bölgesel insan hakları belgelerini hatırlatarak,

Ayrıca tüm insan haklarının evrensel, bölünmez, birbirine bağlı ve iç içe geçmiş bir bütün olduğunu yeniden teyit ederek,

Genel Kurul'un içeriğinde kapsamlı, geniş etkili, insan odaklı olan bir dizi evrensel ve dönüştürücü "Sürdürülebilir Kalkınma Amaç ve Hedefleri" belirlediği, Genel Kurul'un 25 Eylül 2015 tarihli 70/1 sayılı "Dünyamızı Dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi" kararını hatırlatarak,

Devletlerin iklim değişikliği de dâhil olmak üzere çok taraflı anlaşmalar kapsamındaki yükümlülükleri ve taahhütleri ile Haziran 2012'de Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nın sonuçlarını ve bu konferansın, Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonunun yeniden teyit ettiği "İstedığımız Gelecek" isimli çıktı belgesini hatırlatarak,

Genel Kurul'un özellikle en yeni kararlarından biri olan 6 Ekim 2020 tarih 45/17 sayılı, 7 Ekim 2020 tarih 45/30 sayılı ve 23 Mart 2021 tarih 46/7 sayılı kararlarıyla birlikte insan hakları ve çevre konusundaki tüm ilke kararları ile Genel Kurul'un ilgili tüm kararlarını hatırlatarak,

Mevcut ve gelecek tüm nesiller adına, sürdürülebilir kalkınmayı; sosyal, ekonomik ve çevresel olarak üç boyutlu şekilde, çevrenin korunmasını; ekosistemleri de kapsayacak şekilde ve insan refahını ve insan haklarından yararlanılmasını ise; yaşama hakkı, ulaşılabilir en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardından yararlanma hakkı, yeterli yaşam standardına sahip olma, yeterli gıdaya, barınmaya, güvenli içme suyuna ve sanitasyona sahip olma haklarını ve kültürel hayata katılma haklarını da içerecek şekilde kabul ederek,

İklim değişikliğinin etkisinin, doğal kaynakların sürdürülebilir olmayan kullanımı ve yönetiminin; hava, toprak ve su kirliliğinin; atıkların ve kimyasalların yönetimindeki yetersizlik ile bunun sonucunda oluşan biyoçeşitlilik kaybı ve ekosistemsel hizmetlerdeki düşüşün, güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreden yararlanmayı olumsuz etkilediğini ve çevresel zararın, doğrudan ya da dolaylı olarak bütün insan haklarından etkin şekilde yararlanılmasını da önlediğini kabul ederek,

Dünyanın her yerinde çevresel zararın insan hakları üzerindeki etkileri bireyler ve topluluklar üzerinde hissedilirken, bu sonuçların en ciddi şekilde yerli halklar, yaşlı insanlar, engelli bireyler, kadınlar ve çocuklar dâhil olmak üzere hâlihazırda kırılgan olan topluluklar üzerinde hissedildiğini de kabul ederek,

Çevresel bozulmanın, iklim değişikliğinin ve sürdürülebilir olmayan kalkınmanın, mevcut ve gelecek nesillerin yaşama hakkı da dahil insan haklarından yararlanmalarına engel teşkil edebilecek en ciddi ve acil tehditlerden bazılarını oluşturduğunu kabul ederek,

Ayrıca, bilgi arama, bilgi alma, bilgi verme, devlet ve kamu işlerinin yürütülmesine, çevresel karar alma ve problem çözme süreçlerine etkin bir şekilde katılma hakları da dâhil insan haklarının kullanılmasının, güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrenin korunmasında hayati önem taşıdığını kabul eder,

Devletlerin çevresel problemleri ele alışları dâhil olmak üzere tüm eylemlerinde insan haklarına saygı göstermek, korumak ve geliştirme yükümlülüğü olduğunu, devletlerin herkesin haklarını korumak adına farklı uluslararası belgelerde tanınan ve Özel Raportör tarafından insan hakları ve çevre hakkında hazırlanan ve güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreden yararlanmaya ilişkin çerçeve ilkeler doğrultusunda gerekli tüm önlemleri alması gerektiğini ve çevresel zarara karşı daha kırılgan olan grupların korunması için gerekli tüm ek önlemlerin alınması gerektiğini yeniden teyit ederek,

Tüm ticari işletmelerin, çevresel insan hakları savunucuları olarak adlandırılan çevresel konularda çalışan insan hakları savunucularının yaşam, özgürlük ve güvenlik hakları da dâhil olmak üzere, insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğü olduğunu altını çizen İş ve İnsan Hakları Rehber İlkelerini hatırlatarak,

Güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrenin insan haklarının tümünden faydalanabilmek için kritik öneme sahip olduğunu onaylayarak,

Özel Raportörün (eski Bağımsız Uzman) güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreden yararlanmaya ilişkin insan hakları yükümlülükleri konusundaki tüm raporlarını hatırlatarak,

Hâlihazırda 155'ten fazla devletin uluslararası anlaşmalarda veya kendi ulusal anayasalarında, mevzuatlarında ya da politikalarında sağlıklı çevre hakkının bir halini benimsediğini kaydederek,

Genel Sekreterin 24 Şubat 2020 tarihinde İnsan Hakları Konseyine sunduğu "En Büyük Özlem: İnsan Hakları için Harekete Çağrı" adlı raporunda diğerlerine ek olarak Birleşmiş Milletler Üye Devletlere güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkını, adalete etkin bireysel erişimi ve çevresel problemlere ilişkin etkin çözümlerin düzenlendiği ve teşvik edildiği yasalar ve politikalar düzenlemeleri için teşvik etmeye çağırıldığını kaydederek,

Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Uluslararası Çalışma Örgütü, Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi Birimi (UN-Women), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu ve Dünya Sağlık Örgütü de dâhil 15 Birleşmiş Milletler kuruluşunun 9 Mart 2021 ortak bildirisine; sivil toplum, çocuk, gençlik ve yerli halk örgütlerinden 1.100'den fazla kişinin güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir çevre için insan hakkının acil olarak küresel düzeyde tanınması, uygulanması ve korunması için 10 Eylül 2020 tarihli küresel çağrı mektubuna imza attığını kaydederek,

1. Güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkının, insan haklarından yararlanabilmek adına önemli bir hak olduğunu tanır;

2. Güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkının, mevcut uluslararası hukuka uygun diğer haklarla ilgili olduğunu kaydeder;

3. Devletleri aşağıdaki konularda teşvik eder;

a) İnsan hakları yükümlülüklerini ve taahhütlerini yerine getirmek adına çevreyi korumaya yönelik kapasitelerini geliştirmek, diğer devletler, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, BM sisteminin geri kalan kurumları ve uluslararası ve bölgesel diğer organizasyonlar, kurumlar, Sözleşme Sekreterlikleri ve programları ile birlikte sivil toplum, ulusal insan hakları kurumları ve iş dünyası dâhil ilgili diğer devlet dışı paydaşlar ile güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkının uygulanması konusunda yetkileri her birinin yetkileri uyum içerisinde işbirliği kurmak ve geliştirmek;

b) Güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre oluşturmaya yönelik insan hakları yükümlülüklerini yerine getirirken, bilgi ve fikir alışverişinde bulunmak, insan haklarının korunması ve çevrenin korunması arasında eşgüdümülük oluşturmak da dahil, bütüncül ve çok sektörlü yaklaşımı benimsemek ve çevreyi korumak adına gösterilen her türlü çabada aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği dahil olmak üzere diğer insan hakları ve yükümlülüklerini de tam şekilde uygulamak gibi iyi uygulamaları yerine getirmeyi sürdürmek;

c) Biyoçeşitliliği ve ekosistemleri dikkate alarak, güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre adına gerekli politikaları benimsemek;

d) Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin bütüncül ve çok sektörlü yapısını göz önünde bulundurarak, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin uygulanmasında ve takip eden sürecinde güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreden yararlanmaya ilişkin insan hakları yükümlülüklerini ve taahhütlerini dikkate almaya devam etmek;

4. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nu konuyu değerlendirmeye davet eder;

5. Konuyu takipte kalmaya karar verir.

*İlgili kararın İngilizce metnine buradan ulaşabilirsiniz:

<https://undocs.org/a/hrc/48/l.23/rev.1>

*Çevirinin orijinal metnine buradan ulaşabilirsiniz:

<https://altiparmakhukuk.org/blog/bm-ilke-karari-cevirisi-bir-insan-hakki-olarak-guvenli-temiz-saglikli-ve-su-47>